

Datum	: 17-06-2024
Aan	: De gemeenteraad
Van	: College van B&W
Onderwerp	: Dorpenbeleid en Inwonersparticipatievisie- en verordening

Aanleiding

In november 2023 bent u, tijdens een informele raadsessie, geïnformeerd over het proces tot het komen van een Dorpenbeleid en een Inwonersparticipatievisie- en verordening. De aanleiding voor het opstellen van een Dorpenbeleid komt voort uit de ambities van het coalitieakkoord. Het opstellen van een Inwonersparticipatievisie- en verordening is enerzijds gestoeld op wettelijke kaders en anderzijds op de wens om de verbinding met de dorpen en inwoners te zoeken.

Beide beleidsnota's spelen in op de relatie tussen de gemeente en haar dorpen en inwoners. De stemmen van deze partijen zijn dan ook onmisbaar bij het opstellen van de nota's. In kader van samenwerking, is besloten om het participatieproces gelijktijdig aan te pakken. Er zijn in november 2023 twee netwerkbijeenkomsten georganiseerd met de Plaatselijke Belangen en de dorpsbesturen. Daarnaast zijn er in maart 2024 vier Doarpspetearen georganiseerd met de inwoners van Lippenhuizen, Ureterp, Beetsterzwaag en Luxwoude. Hierbij hebben ruim honderd inwoners en de Plaatselijke Belangen deelgenomen. Beleidsambtenaren zijn actief en integraal betrokken door middel van een projectteam en expertisegesprekken. Het college van B&W is twee keer meegenomen in dit proces, waarbij ze onder andere standpunten mochten innemen bij inhoudelijke stellingen.

De raad is de gekozen representatie van de Opsterlanders en daarmee ook onmisbaar in dit participatieproces. Ter inspiratie voor deze discussienota heeft Anke Siegers u op 22 mei jl. meegenomen in de wereld van de Nieuwe Route. De Nieuwe Route is een kanteling in het besluitvormingsproces dat zorgt voor hernieuwd eigenaarschap bij alle betrokkenen. In dit proces wordt de gemeenteraad gevraagd om aan de voorkant kaders mee te geven. Met de betrokkenen wordt dan binnen één dag een gedragen plan opgesteld, waarmee iedereen het eens is. De raad controleert of het plan past binnen de kaders. Zo ja, dan wordt het plan ongewijzigd aangenomen. Voor meer informatie, zie haar website: www.datishelder.com.

Doel

De debatten voortkomende uit de discussiepunten geven richting aan de kaders voor het Dorpenbeleid en Inwonersparticipatie. Wij willen uw overwegingen op deze onderwerpen ophalen en verwerken in de beleidsnota's. U wordt niet gevraagd om een besluit te nemen maar wel om richting te geven.

Verskillende vormen van participatie

In de beleidsnota's wordt er onderscheid gemaakt tussen de termen inwonersparticipatie en overheidsparticipatie. In het kader van helderheid is ervoor gekozen om de overkoepelende aanduiding *inwonersparticipatie* te gebruiken, ook al omvat het meerdere termen.

- Inwonersparticipatie: gemeente laat inwoners participeren bij overheidsplannen.
 - Denk hierbij aan De Gordyk Oan Set.
- Overheidsparticipatie: inwoners laten de gemeente participeren bij ideeën en plannen. Initiatieven zijn uitwerkingen van overheidsparticipatie. Hierin kennen wij:
 - Maatschappelijke initiatieven
 - Ondernemersinitiatieven
 - Ruimtelijke initiatieven
- Dorpenparticipatie: de samenwerking tussen de gemeente en het dorp / de dorpen.
 - Denk hierbij aan de Doarpspetearen.

Inwonersparticipatie

Tijden veranderen. Inwoners willen meedenken, meedoen en meebeslissen bij overheidsplannen. Wij vinden het daarom belangrijk om samen met onze inwoners, ondernemers en organisaties te werken naar een toekomstbestendig Opsterland. Mei-inoar foarút. Deze ambitie is echter niet vrijblijvend. Gemeenten staan voor grote maatschappelijke opgaven, zoals leefbaarheid, klimaatadaptatie en woningbouw. Randvoorwaarde voor het succesvol uitvoering geven aan deze opgaven is participatie. Het streven is dat alle inwoners die willen, kunnen participeren. Dat gaat echter niet vanzelf. Het vraagt inzet van alle betrokken partijen en andere wijze van besturen en werken.

De aanleiding tot het opstellen van een inwonersparticipatiebeleid is tweeledig. Enerzijds is het gestoeld op wettelijke kaders en anderzijds de wens om de verbinding met de dorpen te zoeken en inwoners te enthousiasmeren om meer initiatieven te starten om hun leefomgeving te verbeteren. Participatie draagt onder andere bij aan het vergroten van wederzijds vertrouwen, het verkleinen van de kloof tussen inwoners en gemeente, vergroten van draagvlak en de kwaliteit van beleid en plannen.

Ingrediënten

Inwonersparticipatie is domeinoverstijgend en heeft invloed op zowel het Sociaal Domein als Ruimtelijke Ontwikkeling als Openbare Ruimte. De beleidsnota omvat onder andere wettelijke kaders. Zo is participatie, met de intreding van de Omgevingswet, per 1 januari 2024 wettelijk verplicht. Daarnaast wordt het belang ervan genoemd in het Klimaatakkoord. Er ligt ook een wetvoorstel bij de Eerste Kamer voor de wet Versterking participatie op decentraal niveau. Met dit wetsvoorstel wordt de betrokkenheid van inwoners bij de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van beleid versterkt. Daarnaast wordt het uitdaagrecht [right to challenge] – het recht van inwoners om de gemeente uit te dagen om specifieke taken van de gemeente over te nemen – wettelijk verankerd. Dit wetsvoorstel verplicht tot een uitbreiding van de in de Gemeentewet voorgeschreven inspraakverordening naar een participatieverordening. Verder wordt ook het onderzoek van de Rekenkamercommissie naar inwonersinitiatieven en overheidsparticipatie in de gemeente meegenomen in het beleid. In de beleidsnota wordt daarnaast de huidige situatie op het gebied van participatie geschetst en onze doelen voor de toekomst. Ten slotte omvat de nota een praktisch gedeelte met instrumenten, werkwijzen en stappenplannen voor participatieprocessen.

Uitgangspunten

Plannen bedenken wij niet meer 'in het gemeentehuis' maar steeds meer in samenspraak met inwoners, ondernemers en organisaties. Hierbij zijn de volgende uitgangspunten van toepassing:

1. Passend proces

Geen participatieproces is hetzelfde. Elk plan, elk project, elk beleidsstuk is anders. Bij ieder proces wordt bepaald op welke trede van de participatieladder wij de participatie vormgeven, passend bij de opgave, de participanten en het doel.

participatieladder

2. Iedereen doet mee

Wij vinden het belangrijk dat iedereen die wil, kan participeren.

3. Gelijkwaardige samenwerking

Gelijkwaardige samenwerking betekent dat de gemeente, inwoners, organisaties en ondernemers elkaar zo vroeg mogelijk betrekken bij idee- en planvorming. Daarbij wordt benodigde informatie, gezamenlijke kennis en expertise gedeeld.

4. Spelregels en verwachtingsmanagement

Aan de voorkant worden duidelijke spelregels over het participatieproces afgesproken. Hierdoor weten inwoners, ondernemers en organisaties wat ze kunnen verwachten van de gemeente en vice versa.

Dorpenbeleid

De aanleiding voor het opstellen van een Dorpenbeleid komt voort uit de ambities van het coalitieakkoord. Het college wil meer zichtbaar en benaderbaar zijn, actief op zoek gaan naar verbindingen met de dorpen en wil inwoners aanmoedigen om meer initiatieven te starten ter verbetering van hun leefomgeving. Tegelijkertijd verandert de samenleving. De bevolkingssamenstelling verandert, de vergrijzing neemt toe. Dit heeft impact op de leefbaarheid in de dorpen, voorzieningen komen mogelijk onder druk te staan, het aantal vrijwilligers neemt af en het beroep op mantelzorgers en burenhulp neemt toe. Daarnaast hebben inwoners steeds meer behoefte om te participeren in besluitvormingsprocessen. Ook hebben wij als gemeente een groot belang bij zelfredzame dorpen. Deze maatschappelijke ontwikkelingen brengen uitdagingen met zich mee. De centrale vraag voor het Dorpenbeleid is: hoe behouden en borgen wij de organisatiekracht van de dorpen? Het Dorpenbeleid gaat over de samenwerking tussen de gemeente en de dorpen en de samenwerking tussen de organisaties in de dorpen. Wij noemen dit in Opsterland 'dorpenparticipatie'. De Plaatselijke Belangen zijn voor ons het eerste aanspreekpunt binnen de dorpen.

Ingrediënten

Het Dorpenbeleid beschrijft de rol en verantwoordelijkheden van de Plaatselijke Belangen, het Dorpenteam, de Dorpswethouder en andere belangrijke stakeholders binnen de dorpen en gemeentelijke organisatie. Daarnaast wordt in de nota uitgewerkt welke relatie er is met aanpalende beleidsterreinen (binnen zowel het ruimtelijke-, fysieke- en sociale domein) en wat het Dorpenbeleid bijdraagt aan die terreinen. Ten slotte beschrijft het Dorpenbeleid welke doelen wij nastreven in de samenwerking met de dorpen en welke instrumenten we inzetten om die doelen te bereiken.

Uitgangspunten

Het leefbaar houden van de dorpen zien wij als een gezamenlijke verantwoordelijkheid, van zowel de gemeente als de inwoners. Ieder met haar eigen rol en verantwoordelijkheden. Voor de samenwerking tussen de gemeente en de dorpen zijn de volgende uitgangspunten van toepassing:

1. Wij werken samen

Hierbij gaan we uit van gelijkwaardigheid en wederzijds vertrouwen.

2. Wij informeren en communiceren

Door Plaatselijke Belangen vroegtijdig te informeren, kunnen ze hun rol als serieuze gesprekspartner van de gemeente effectief vervullen. Andersom vragen we ook van de Plaatselijke Belangen om de gemeente actief te informeren over wat er in het dorp speelt.

3. Wij ondersteunen en faciliteren

Door dorpen te voorzien van advies, informatie en financiële steun, versterken we de organisatiekracht binnen de dorpen.

4. Wij evalueren en monitoren

Wij behouden het goede en waar nodig doen we aanpassingen om onze uitgangspunten en doelstellingen te bereiken.

Discussiepunten

U wordt gevraagd om richting te geven voor de uitvoering van de opgave. De inbreng van de raad nemen wij mee in de beleidsontwikkeling. U wordt gevraagd om reactie te geven op de volgende punten:

Discussiepunt 1

Inwonersparticipatie versus dorpenparticipatie

Wij willen de transparantie, participatie en wederzijdse beïnvloeding in de communicatie tussen gemeente en inwoners in de dorpen bevorderen. Wij zien de Plaatselijke Belangen als een belangrijke vertegenwoordiging van een dorp. Daarom worden de Plaatselijke Belangen tijdig geïnformeerd over en betrokken bij ontwikkelingen en beleidsvoornemens. Wij erkennen daarmee de belangrijke positie van de Plaatselijke Belangen. De Plaatselijke Belangen zijn echter niet altijd een representatieve vertegenwoordiging van de inwoners uit een dorp.

Stelling: Plaatselijk Belang betrekken we **altijd** bij plannen die impact hebben op het dorp. In een participatieproces die grote impact heeft op het dorp betrekken we nooit **alleen** Plaatselijk Belang, maar ook andere inwoners, ondernemers en organisaties uit het dorp.

Discussiepunt 2

Kwaliteit van participatieproces versus quick and dirty

Het betrekken van inwoners bij de plannen van de gemeente draagt bij aan vertrouwen, kennisuitwisseling, het creëren van draagvlak en het versterken van de Mienskip. Een participatieproces kost echter geld, tijd en arbeidscapaciteit. Dit proberen wij vooraf zo goed mogelijk in te schatten en goed te organiseren in het proces.

Stelling: een goed doordacht en doorlopen participatieproces kost extra geld, tijd en capaciteit waardoor het project lang(er) kan gaan duren, maar die consequentie aanvaardt Opsterland.

Discussiepunt 3

De raad versus wensen inwoners

Participatie kan bijdragen aan het creëren van draagvlak, maar is niet hetzelfde als draagvlak. Het kan zijn dat een doordacht participatieproces correct is doorlopen maar dat er geen draagvlak is onder de inwoners. Het kan ook zijn dat of het college of de raad op basis van kaders, richtlijnen en wettelijke regelgeving andere onderbouwde en weloverwogen keuzes maakt die niet in lijn liggen met de wensen van de inwoners.

Stelling: ook al is een participatieproces goed doordacht en doorlopen, de raad kan een besluit nemen wat niet in lijn ligt met de wensen van de inwoners.

Discussiepunt 4

Oude route versus nieuwe route

Er zijn thema's die grote impact hebben op de Mienskip. Bijvoorbeeld de zogenaamde NIMBY [Not In My Backyard] thema's. Met een aanpak als de 'Nieuwe Route' kan ook hierin zorgvuldig tot een oplossing met draagvlak worden gekomen. Deze aanpak betreft alle belanghebbenden van een vraagstuk bij een mogelijke oplossing.

Wat de nieuwe route precies inhoudt, ziet u hier: [Samen besluiten op de Nieuwe Route in stad, dorp of wijk \(youtube.com\)](#)

Stelling: bij vraagstukken met grote impact op de Mienskip kiezen wij ervoor om een aanpak als 'Nieuwe Route' te volgen.

Discussiepunt 5

Generiek beleid versus maatwerk

Dorpen hebben veel overeenkomsten. Tegelijkertijd hebben zij ook hun eigen vraagstukken, kansen en uitdagingen. Maatwerk leidt meestal tot de beste inpassing in context of omgeving. Tegelijk is maatwerk vaak kostbaarder dan generieke maatregelen. Een passende balans tussen generiek en maatwerk is nodig.

Stelling: elk dorp heeft haar eigen kansen en uitdagingen; wij voeren generiek beleid uit en bieden maatwerk waar het nodig is en doelmatig kan.

Vervolg

Uw input nemen wij mee bij het schrijven van beide beleidsstukken. De stukken worden in het derde kwartaal ter inzage gelegd aan Plaatselijke Belangen en inwoners. In het vierde kwartaal worden beide beleidsstukken ter besluitvorming aan u voorgelegd.